

Nr 243.

Av herr von Friesen, angående åtgärder för stärkande av den riksdagens kontrollmakt, som beröres i §§ 105, 106 och 107 regeringsformen.

I en motion vid 1947 års riksdag (I: 15) yrkades, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående åtgärder för stärkande av riksdagens kontrollmakt. Majoriteten i konstitutionsutskottet ansåg emellertid, att motionen inte borde leda till något riksdagens beslut, och detta yrkande bifölls också av riksdagen. Då emellertid bl. a. de i ovan nämnda motion påtalade bristerna, i fråga om dechargeförfarandet, äro uppenbara, torde det vara berättigat att ånyo upptaga just denna fråga till behandling.

En av orsakerna till att dechargeförfarandet numera är så otillfredsställande beror på konstitutionsutskottets storlek. I detta utskott placeras mycket ofta kommunallagsspecialister, som inte besitta det intresse för och den kunskap om konstitutionella spörsmål, som skulle vara önskvärt. För att råda bot på detta förhållande kunde utskottets storlek minskas från nuvarande 20 medlemmar till förslagsvis 16 samt kommunallagarna behandlas av lagutskott.

I den ovan nämnda motionen påtalades att granskningen av statsrådsprotokollen vore ganska ineffektiv: protokollsläsandet vore för tungrott trots att en uppdelning av utskottet på olika avdelningar sedan flera år genomförts. Vidare vore det önskvärt om utskottet kontinuerligt finge studera protokollen, i stället för att denna granskning skall förläggas till en viss tid på året.

En smidigare kontakt mellan utskottet och statsrådet vid dechargegranskningen är önskvärd. Om utskottet endast har statsrådsprotokollet att hålla sig till, när det skall avgöra, om en medlem av regeringen handlat grundlagsenligt eller »iakttagit rikets sannskyldiga nytta», blir det ofta fråga om anmärkningar mot rena formfel. Om exempelvis ett statsråd personligen eller genom ombud inför utskottet finge redogöra för sitt handlande i en fråga, som utskottet eller en del därav finner vara värt att uppmärksammas, skulle utskottet lättare kunna taga ställning till frågan, om ärendet borde uppmärksammas i dechargen.

Många anmärkningsanledningar upptagas i utskottet genom att vissa statsråds åtgärder uppmärksammas av pressmän eller utanför riksdagen stående personer. Önskvärt vore om dylika meddelare kunde upplysningsvis höras inför utskottet.

Den ovan omnämnda motionen påpekade även, att det finnes en djupt rotad uppfattning att »anmärkningar framställda enligt RF § 107 under alla omständigheter äro att anse som prickningar av vederbörande statsråd, i viss mån jämförliga med åtal för straff eller tjänstefel». Liksom denne motionär är jag av den uppfattningen, att denna syn på dechargen är felaktig. När utskottet eller några av dess medlemmar yrka anmärkning mot ett statsråd, kan det vara därför, att man önskar fästa riksdagens och även allmänhetens uppmärksamhet på en viss fråga och genom ett offentligt svar från vederbörande statsråds sida få frågan debatterad. Många reservationsanmärkningar ha framförts av den orsaken.

Då emellertid statsråden mycket sällan besvara reservationsvis framförda anmärkningar, nås inte detta mål. Möjligheten att uppnå majoritet i utskottet för en sådan anmärkning och på så sätt tvinga statsrådet att svara är liten, emedan utskottets majoritet i regel är av samma partitillhörighet som statsråden.

Det vore rimligt att det stadgades att om endast en del av utskottet — förslagsvis en fjärdedel — enades om framställande av anmärkning, det skulle åläggas vederbörande statsråd att vid memorialets föredragning i kammaren avlämna förklaring till det av denna minoritet klandrade förfarings sättet.

Med stöd av ovanstående hemställas,

att riksdagen ville uppdraga åt riksgäldsfullmäktige att låta föranstalta om utredning angående åtgärder för stärkande av den riksdagens kontrollmakt, som beröres i RF §§ 105, 106 och 107.

Stockholm i januari 1948.

Bertil v. Friesen.
